

Nr 348.

Godkänd av första kammaren den 7 juni 1934.

Godkänd av andra kammaren den 8 juni 1934.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkterna 119, 122, 129 och 131, gjorda framställningar angående anslag till de allmänna läroverken och kommunala mellanskolor jämte i ämnet väckta motioner.
(Statsutskottets utlåtande nr 103 och memorial nr 137.)

Till Konungen.

1:o) **Arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken.** I den till riksdagen avlåtna, den 3 januari 1934 dagtecknade propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1934/1935 har Kungl. Maj:t (punkt 119 i det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 1,231,400 kronor.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehaft

dels en motion, I: 91, vari hemställts, bland annat, att riksdagen måtte uttala, att gymnasiets organisation i vad det gäller det fasta främmande levande språket samt reallinjens bildningsmål skall anordnas i enlighet med de av riksdagen godkända grunderna, dock med den jämkning i förstnämnda avseende — till förmån för franska språket — som i motionen angivits;

dels två likalydande motioner (I: 92 och II: 194), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte vid beviljandet av anslag till extralärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 hemställa, att Kungl. Maj:t skyndsammast vidtager åtgärder, lämpade att i möjligaste mån undanröja de missförhållanden, som utformningen av 1933 års läroverksstadga i vissa i motionen berörda avseenden medfört;

dels ock en motion, II: 219, vari hemställts, att riksdagen måtte vid anslaget till extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 knyta det villkoret, dels att i latingymnasiets två

högsta ringar engelska må kunna väljas som fast ämne i stället för franska, om minst fem lärjungar därtill anmäla sig, dels att till realgymnasiets sex ämneskombinationer fogas en sjunde, omfattande ämnena tyska, fysik och kemi.

Riksdagen har ansett sig böra i ett sammanhang till behandling upptaga dels de motionsvis framförda yrkandena om ändringar i gällande läroverksstadga med tillhörande kurs- och timplaner, dels frågan om anslag till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken, vilken sistnämnda fråga i vissa av de väckta motionerna anknutits till ändringsyrkandena rörande läroverksstadgan.

Riksdagen upptager till en början förslagen om förändringar i 1933 års läroverksstadga m. m.

Riksdagen vill ingalunda bestrida, att åtskilliga av de anmärkningar och farhågor beträffande den nya stadgans verkningar, som i motionerna kommit till uttryck, kunna befinnas motiverade. Tillräckligt erfarenhetsunderlag för ett slutligt omdöme härutinnan föreligger ännu icke. Riksdagen förväntar emellertid, att verkningarna av den nya stadgan från början noggrant observeras och att, i den mån erfarenheten bekräftar behovet av ändringar i av motionärerna berörda eller andra avseenden, eller där sådant behov redan uppenbart framträtt, Kungl. Maj:t vidtager nödiga jämkningar i stadgan.

Därvid synes i första hand och snarast möjligt spørsmålet om det fasta språket på gymnasiets differentierade stadium böra tagas under övervägande.

I motionen I: 91 har föreslagits, att engelska skulle intaga ställningen som obligatoriskt språk å gymnasiets båda linjer med samma timtal men att de lärjungar, som så önskade, skulle erhålla frihet att i stället läsa franska, varvid lämpligen minimikravet på anslutning kunde sättas till fem vid ett läroverk. I motionen II: 219 har däremot föreslagits, att i latin-gymnasiets två högsta ringar engelska skulle kunna väljas som fast ämne i stället för franska, om minst fem lärjungar därtill anmälde sig.

Riksdagen har funnit det i motionen II: 219 framförda förslaget innebära ett lämpligt uppslag till lösning av denna fråga. Vid anslutning till vad i berörda motion i denna del yrkats skulle ingen förändring ske i den ställning som fast språk å latinlinjen, som franskan erhållit genom 1933 års läroverksstadga. Däremot skulle jämväl för latingymnasiets elever öppnas tillfällen till ett fördjupat studium av engelska språket i den mån de för sin framtida levnadsbana finna sådant ändamålsenligt.

Emellertid finner riksdagen skäligt, att motsvarande valfrihet beträffande det fasta språket i gymnasiets två högsta ringar, som sålunda föreslagits skola under viss förutsättning tillkomma latingymnasiets elever, jämväl tillförsäkras realgymnasiets elever på så sätt, att det medgives, att i realgymnasiets två högsta ringar franska skall under motsvarande förutsättning kunna väljas som fast språk i stället för engelska.

I fråga om matematikundervisningen å realgymnasiet hava i motionerna I: 91 samt I: 92 och II: 194 framförts vissa anmärkningar. Det har sålunda framhållits, att genom den år 1933 vidtagna beskäringen av nämnda undervisning en lucka uppstått mellan realgymnasiets och vissa fackhögskolors, speciellt tekniska högskolors, undervisning. I de i här förevarande sammanhang av riksdagen behandlade motionerna hava vidare upptagits vissa andra under förarbetena för 1933 års läroverksstadga icke närmare berörda ändringar i 1928 års läroverksstadga, främst biologiens ställning samt tillvalsgrupperna å realgymnasiet.

Riksdagen har icke funnit skäl föreligga för riksdagen att ingå på någon närmare prövning av dessa frågor. Vid det övervägande, som riksdagen i det föregående förutsatt skola komma till stånd, torde alla dessa spörsmål bli föremål för prövning. Riksdagen vill dock i detta sammanhang särskilt framhålla önskvärdheten av att matematikundervisningen så ordnas, att berörda lucka mellan realgymnasiets och vissa fackhögskolors undervisning utfylles.

Härefter vill riksdagen övergå till frågan om det belopp, med vilket anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken må bära uppföras för budgetåret 1934/1935.

Kungl. Maj:ts förslag, som slutar å ett belopp av 1,231,400 kronor eller 102,400 kronor mera än innevarande budgetår, innebär i tre hänseenden ändringar i de beräkningsgrunder, som legat till grund för bestämmandet av det för innevarande budgetår utgående anslaget. Till en början har för beredande av möjlighet av viss uppdelning vid undervisning å begynnelsestadiet i modersmålet och de främmande levande språken av klassavdelningar, vilkas lärjungantal överstiger 30, beräknats föreligga ett behov av omkring 450 lärartimmar, motsvarande tjänstgöring för ungefär 17 extralärare, vilket enligt vedertagna grunder antagits skola draga en kostnad av 51,000 kronor. Vidare har för beredande av möjlighet att upprätta nya parallellavdelningar i de fall, där eljest ett större antal kompetenta inträdessökande förväntas bliva avvisade från första klassen av realskolan eller första ringen av gymnasiet, beräknats medel för omkring 25 nya parallellavdelningar, 80,000 kronor. Vid framläggandet av detta förslag har departementschefen jämväl framhållit den rådande arbetslösheten bland extralärarna. Slutligen har departementschefen med hänsyn till erfarenheterna från innevarande läsår ansett sig bära räkna med en säkerhetsmarginal av 10 extralärarbefattningar mot 5 för innevarande budgetår.

Vad först beträffar frågan om uppdelning av klass i mindre avdelningar vid undervisning å begynnelsestadiet i modersmålet och de främmande levande språken har riksdagen med hänsyn till de stora och från alla håll vitsordade fördelar av pedagogisk art, som en uppdelning som den nu ifrågasatta måste medföra, ansett sig bära godtaga Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Riksdagen utgår härvid från att uppdelning av klass eller klass-

avdelning i vidare omfattning än vad nu ifrågasatts icke kommer att ske utan att riksdagen dessförinnan — i den mån en dylik uppdelning är förbunden med ökade kostnader — satts i tillfälle att pröva frågan.

Såsom nyss erinrats, har vidare för upprättande av omkring 25 nya parallellavdelningar för beredande av utrymme för godkända inträdessökande beräknats ett belopp av 80,000 kronor. De skäl, som av departementschefen anförts för viss uppmjukning av gällande bestämmelser rörande upprättande av parallellavdelningar, hava synts riksdagen hava mycket fog för sig. För att bedöma behovet av nya avdelningar av här förevarande art har riksdagens vederbörande utskott under hand från skolöverstyrelsen inhämtat detaljerade uppgifter rörande godkända inträdessökande lärjungar till första klassen av realskolan eller första ringen av gymnasiet, vilka höstterminen 1933 måst avvisas på grund av platsbrist. De sålunda erhållna uppgifterna giva vid handen, att vid vissa skolor antalet dylika avvisade inskränker sig till några få. Riksdagen har emellertid ansett sig böra utgå från att parallellavdelning av här förevarande slag ej må upprättas, därest icke minst 10 godkända inträdessökande eljest kunna förväntas bli avvisade och icke kunna vinna inträde i annat statligt läroverk, respektive kommunal mellanskola, å samma ort. Från denna utgångspunkt har riksdagen efter sin granskning av berörda uppgifter funnit sig kunna vidtaga en nedsättning av de beräknade nya parallellavdelningarna till högst 10. Såsom departementschefen föreslagit, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att på framställning av skolöverstyrelsen inom det sålunda angivna antalet medgiva upprättande av nya parallellavdelningar, där eljest ett större antal inträdessökande skulle bli avvisade från berörda klasser, respektive ringar. Kostnaderna för de av riksdagen sålunda beslutade 10 parallellavdelningarna kunna efter sedvanliga grunder beräknas till 30,000 kronor, vilket innebär en anslagsminskning i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 50,000 kronor.

Förslaget om beräkning av en reserv av 10 extralärartjänster har riksdagen ansett sig böra bifalla.

Då Kungl. Maj:ts förslag i övrigt icke givit riksdagen anledning till erinran, skulle anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 behöva upptagas med ett belopp av (1,231,400 — 50,000) 1,181,400 kronor.

Vad i motionen II: 219 yrkats därom, att vid beviljandet av här förevarande anslag skulle knytas vissa villkor rörande undervisningens anordnande, kan riksdagen med den ställning, riksdagen i det föregående intagit till vissa i samband med 1933 års läroverksstadga gjorda yrkanden, icke bifalla.

I anslutning till vad sålunda anförts får riksdagen anmäla att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 anvisat ett extra anslag av 1,181,400 kronor.

2:o) **Extra arvoden åt lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken.** I den till riksdagen den 3 januari 1934 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1934/1935 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 122 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att till extra arvoden åt lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 383,520 kronor att, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet angivits, utgå enligt den närmare fördelning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehaft två likalydande motioner (I: 32 och II: 95), i vilka motioner hemställts, att riksdagen ville höja den i det extra anslaget till extra arvoden åt lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 ingående posten: extra arvoden åt gymnastiklärare utöver det i statsverkspropositionen under punkt 122 föreslagna beloppet 129,000 kronor med 13,000 kronor till 142,000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle anslagsposten till extra arvoden åt gymnastiklärare — bortsett från en av Brommaläroverkets inrättande för- anledd ökning av 1,400 kronor — för budgetåret 1934/1935 utgå med samma belopp som för innevarande budgetår. I likhet med vad i motionerna framhållits finner emellertid riksdagen en höjning av denna anslagspost oundgänglig.

Till en början komma enligt skolöverstyrelsens beräkningar sammanlagt 53 gymnastiktimmor att erfordras för de nya undervisningsavdelningar, som från och med läsåret 1934/1935 övertagas av staten vid de kommunala mellanskolor, som stå under förstatligande, samt vid de läroverk, som på grund av riksdagens beslut stå under utvidgning. Den härav betingade kostnadsökningen, 4,590 kronor, synes kräva en motsvarande ökning av här förevarande anslagspost, därest icke svårigheter skola uppstå för gymnastikundervisningen vid de äldre statsläroverken.

Under punkt 1:o) i det föregående har riksdagen vidare i anledning av Kungl. Maj:ts förslag medgivit inrättande av högst 10 nya parallellavdelningar vid de allmänna läroverken för att bereda utrymme för sådana godkända inträdessökande, som eljest på grund av platsbrist måste avvisas. Jämväl på grund härav lär en ökning av här förevarande anslagspost — enligt vedertagna beräkningsgrunder uppgående till 1,800 kronor — bliva erforderlig.

Skolöverstyrelsen har vidare i sina anslagsäskanden utgått från att viss ersättning skulle tillerkännas de gymnastiklärare, som vid de större läroverken hava att planlägga och ordna lärjungarnas friluftsverksamhet. Kostnaderna härför hava av överstyrelsen för nästkommande läsår beräknats till 5,480 kronor. Riksdagen har emellertid icke ansett sig kunna på den

föreliggande utredningen medgiva, att den ifrågasatta ersättningen, vilken måste anses innebära en direkt löneförbättring för berörda lärare, må utgå. Någon förhöjning av anslagsposten till extra arvoden åt gymnastiklärare bliver alltså icke av denna anledning erforderlig.

De förhöjningar av berörda anslagspost, som riksdagen ansett sig böra vidtaga, uppgå sålunda till (4,590 + 1,800) 6,390 kronor eller i avrundat tal 6,000 kronor, med vilket belopp det av Kungl. Maj:t äskade anslaget av riksdagen höjts.

Vad i övrigt under här förevarande punkt anförts och föreslagits har icke givit riksdagen anledning till erinran.

Riksdagen får alltså anmäla, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom ovannämnda motioner (I: 32 och II: 95), till extra arvoden åt lärare i övningsämnen vid de allmänna läroverken för budgetåret 1934/1935 anvisat ett extra anslag av 389,520 kronor att, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1934 under punkten 122 ävensom av riksdagen i det föregående angivits, utgå enligt den närmare fördelning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

3:o) **Kommunala mellanskolor.** I den till riksdagen den 3 januari 1934 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1934/1935 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 129 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att dels besluta, att de bestämmelser, som gälla för budgetåret 1933/1934 angående statsunderstöd till parallellavdelning av årsklass vid kommunal mellanskola, skola äga motsvarande tillämpning under budgetåret 1934/1935, dels ock minska det ordinarie förslagsanslaget till kommunala mellanskolor, nu 1,180,000 kronor, med 96,500 kronor till 1,083,500 kronor.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehaft två likalydande motioner, (I: 96 och II: 174), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att Kungl. Maj:t på framställning av vederbörande styrelser för kommunala mellanskolor må efter hörande av skolöverstyrelsen medgiva upprättande av nya parallellavdelningar vid sådana skolor, där eljest ett större antal inträdessökande förväntas bli avvisade från första klassen.

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag beslöt 1933 års riksdag, att för budgetåret 1933/1934 statsbidrag till kommunala mellanskolor icke finge, såvitt anginge kommunala mellanskolor, vilka åtnjutit statsbidrag under budgetåret 1932/1933, utgå för sammanlagt större antal parallellavdelningar än för sistnämnda budgetår.

Enligt Kungl. Maj:ts här förevarande förslag skulle, jämte andra, berörda bestämmelse äga motsvarande tillämpning under budgetåret 1934/1935.

Riksdagen vill emellertid erinra, att riksdagen under punkt 1:o) i det

föregående, i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag, beslutat anvisa medel för upprättande vid de allmänna läroverken i enlighet med närmare angivna grunder av visst antal parallellavdelningar för att bereda möjlighet att mottaga sådana godkända inträdessökande, som annars måste avvisas på grund av platsbrist. I likhet med motionärerna har riksdagen funnit en motsvarande uppmjukning av de för de kommunala mellanskolorna i här förevarande hänseende gällande bestämmelserna motiverad och önskelig. På grund härav har riksdagen — efter en detaljundersökning rörande antalet godkända, men av utrymmesskäl avvisade inträdessökande vid de kommunala mellanskolorna höstterminen 1933 — funnit sig böra medgiva, att Kungl. Maj:t må äga rätt att under läsåret 1934/1935 på framställning av skolöverstyrelsen upprätta högst tre nya parallellavdelningar vid kommunala mellanskolor i sådana fall, där eljest ett större antal inträdessökande förväntas bli avvisade. För upprättandet av dessa parallellavdelningar böra i övrigt gälla enahanda bestämmelser, som av riksdagen beslutats i fråga om motsvarande parallellavdelningar vid de allmänna läroverken.

Kostnadsökningen med anledning härav kan för nästkommande budgetår beräknas till 8,500 kronor. Då Kungl. Maj:ts förslag i övrigt icke givit riksdagen anledning till erinran, skulle alltså anslaget till kommunala mellanskolor i riksstaten för budgetåret 1934/1935 behöva upptagas med ett belopp av 1,092,000 kronor i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 1,083,500 kronor.

Riksdagen får alltså anmäla, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt ovannämnda motioner (I: 96 och II: 174), dels beslutat, att de bestämmelser, som gälla för budgetåret 1933/1934 angående statsunderstöd till parallellavdelning av årsklass vid kommunal mellanskola, skola äga motsvarande tillämpning under budgetåret 1934/1935, dock med iakttagande av den ändring härutinnan, som föranledes av vad riksdagen ovan anfört; dels ock minskat det ordinarie förslagsanslaget till kommunala mellanskolor, nu 1,180,000 kronor, med 88,000 kronor till 1,092,000 kronor.

4:o) **Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.** I den till riksdagen den 3 januari 1934 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1934/1935 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 131 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1934—30 juni 1935 utgå till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor med följande belopp: till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor, till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor, samt till extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timplärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hän-

seende nu gällande grunder bestämmer, dels ock för berörda ändamål anvisa för budgetåret 1934/1935 ett extra förslagsanslag av 205,500 kronor.

Riksdagen bifaller förslaget om meddelande av föreskrifter därom, att tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg av statsmedel må utgå till lärare i manlig och kvinnlig slöjd vid kommunal mellanskola allenast i sådant fall, då bidrag utgår till undervisningen jämlikt kungörelsen den 2 juni 1933, nr 261, angående statsbidrag under budgetåret 1933/1934 för undervisning i manlig och kvinnlig slöjd vid kommunala mellanskolor. I nu förevarande sammanhang anmäler emellertid riksdagen sitt beslut endast beträffande utgående av tillfällig löneförbättring. I fråga om utgående av dyrtidstillägg har riksdagen i annat sammanhang redan anmält sitt beslut.

Med anledning av riksdagens under föregående punkt anmälda beslut rörande eventuellt inrättande av tre nya parallellavdelningar vid kommunala mellanskolor erfordras en ökning av här förevarande anslag med 1,500 kronor utöver det av Kungl. Maj:t beräknade beloppet, 205,500 kronor, till 207,000 kronor.

Riksdagen, som i övrigt icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, får alltså anmäla, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag,

dels medgivit, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1934—30 juni 1935 utgå till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;

› ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt

› extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämmer, till lärare i manlig och kvinnlig slöjd dock allenast i sådant fall, då statsbidrag jämlikt gällande bestämmelser utgår till undervisningen;

dels ock för berörda ändamål anvisat för budgetåret 1934/1935 ett extra förslagsanslag av 207,000 kronor.

Stockholm den 8 juni 1934.

Med undersätlig vördnad.